

Pankovics Gergő

Az ige és vonzatainak kölcsönös meghatározottsága a nyelvhasználatban

Az elméleti szakirodalmak szerint az ige jelentése meghatározza vonzatainak mondatrészi szerepét. A vonzatok ugyanakkor egyértelműsítik, hogy a többjelentésű ige mely jelentésében értelmezendő. A tanulmány egy online teszt eredményeit mutatja be, amelyek arra mutatnak rá, hogy az egyes igék a vonzataiknak mely szemantikai jegyeit határozzák meg, és ez milyen tematikus szerep betöltésére teszi alkalmassá a vonzatot. Rávilágít továbbá arra, hogy a többjelentésű igék esetében milyen szemantikai különbségek vannak a vonzatok között. A vizsgálat eredményei igazolják, hogy az ige jelentése a nyelvhasználatban is meghatározza vonzatainak a jelentését, a vonzat pedig egyértelműsíti, hogy a többjelentésű ige mely jelentésében szerepel a mondatban. A tanulmány kitér a pedagógiai vonatkozásokra, valamint javaslatot tesz az ige jelentése, az argumentumszerkezet, valamint a tárgyi vagy az elvont valóság közti összefüggések iskolai tanítására.

Bevezetés

Az igei vonzatstruktúrák és a tematikus szerepek

A tagolt mondat minimális struktúráját az állítmány és annak kötelező bővítményei alkotják (Lengyel 2000: 399–409). A kötelező bővítményeket vonzatoknak nevezzük. A vonzat egy régens által meghatározott szintaktikai funkciót tölt be, valamint olyan jelentéselemekkel egészíti ki az alaptag jelentésszerkezetét, amelyeket az szükségszerűen megkíván (Keszler 2000: 359). Ha a vonzat nem maradhat el a struktúrából, kötelező vonzatnak tekintjük. Ha elmaradhat: fakultatív vonzatnak. Például a *vág* ige esetében kötelező vonzat a tárgy és az alany (*a favágó fát vág*), mert elhagyásukkal hiányos mondatot kapunk (**a favágó vág*). Fakultatív vonzat az eszközhatározó (*fejlesztéssel*), mert bár elhagyható a szerkezetből, az esemény valamely meghatározó szereplőjét jelöli. Az alany és a tárgy mindig vonzatnak tekintendők, míg a határozók lehetnek szabad bővítmények is, többnyire akkor, amikor az ige által jelölt esemény körülményeit és nem a szereplőit fejezik ki. Ebben az esetben elhagyhatóak a vonzatstruktúrából. A jelzők a szereplők vagy körülmények tulajdonságait fejezik ki, így sosem a folyamatot jelölő igei állítmány bővítményei.

Az ige vonzatai vonzatstruktúrákba rendeződve kapcsolódnak az igehez, mely struktúra tagjai kölcsönösen meghatározzák egymást. A *bámul* igehez például az alanyi vonzat mellett (*a ló bámul*) kapcsolódhat egy helyhatározói vonzat (*a levegőbe*), valamint tárgyi vonzat is (*vakmerőségét*), a kettő együtt azonban nem szerepelhet (**bámulja vakmerőségét a levegőbe*) (H. Molnár 1969, 1973). A többjelentésű igeekről elmondható, hogy különböző jelentéseikhez különböző vonzatstruktúrák tartoznak. A *csúszik* ige 'siklik' jelentése esetében a struktúrának van egy helyhatározói vonzata

(*a korcsolya a jégen csúszik*), míg a 'késik' jelentés esetében egy aszemantikus határozói vonzattal rendelkezik (*a diák csúszik a feladattal*).

Az ige jelentése vonzatainak számos sajátosságát meghatározza. Így például vonzatainak számát, grammatikai tulajdonságait, kötelező vagy fakultatív voltát, továbbá behatárolja a jelentésüket. Az igeek valenciaszáma jelöli, hogy egy ige hány vonzattal rendelkezik. Vonzataik száma alapján az igeek csoportokba kategorizálhatók (Károly 1963). Az érzelmeket jelentő igeeknek például jellemzően két vonzatuk van (*valaki szeret / kedvel / gyűlöl valakit*), míg a mondás és az adás igei három vonzattal rendelkeznek (*valaki mond, kiált, ad, ajándékoz valamit valakinek*). Komlósy (2015) szerint az igei régens jelentése olyan üres helyeket tartalmaz, amelyeknek kitöltésével megkapjuk a mondat minimális struktúrájának a jelentését. A *vág* ige jelentése például: '... több darabra szeletel ...-t ...-vel'. Az üres helyek a *vág* ige vonzataival tölthetők ki, amelyek meghatározott mondatrészi szerepekben, azaz meghatározott viszonyragokkal állnak, például: *A háziasszony több darabra szeleteli a kenyeret a konyhakéssel*.

A vonzatok jelölik a mondat által leírt esemény szereplőit, míg viszonyragjaik jelölik e szereplők eseményben betöltött szerepét és a szereplők egymáshoz való viszonyát – azaz a vonzatok által betöltött tematikus szerepeket. A tematikus szerepek olyan szemantikai szerepek, amelyeket a mondatban egy ige bővítményei jelölnek. Reprezentálják azokat a szerepeket, amelyeket a mondat által leírt esemény résztvevői töltenek be (McRae et al. 1997).

Néhány fontosabb tematikus szerep:

- Ágens: tudatos cselekvő. Szerepét saját energiáinak mozgósításával vagy féken tartásával tölti be. Például: **János eldobja a labdát**.
- Experiens: nem akaratlagos pszichológiai folyamat átélője, pszichés állapot hordozója. Például: **János szereti a csokoládét**.
- Patiens: elszenvető. Alakul, állapotváltozáson megy át. Gyakran egy másik szereplő, például az ágens hat rá. Például: **János fát vág**.
- Instrumentum: eszköz. Egy másik szereplőtől kapott impulzust közvetíti a harmadik szereplőre. Például: **János fejszével vág fát**.
- Jellemzett: nem érik külső hatások. Például: **Péter kikerülte Pált; János szereti a csokoládét**.
- Lokális: az esemény helyét vagy idejét jelöli. Például: **A konyhában veszekedtek** (Komlósy 2015).

A tematikus szerepekkel kapcsolatban kérdéses, hogy valós, pszichológiai, percepció alapuló kategóriák-e. Azaz léteznek-e a fejünkben olyan univerzális szerepkategóriák, amelyekbe az általunk látott, tapasztalt események szereplőit automatikusan besoroljuk? Ami bizonyosnak tűnik, hogy az összes esemény valamennyi szereplője nem sorolható be egyértelműen valamely, a nyelvészek által alkalmazott tematikus szerepbe, sokkal inkább azon az alapon csoportosíthatók, hogy egyes szemantikai jegyeik (például tudatos cselekvés, mozgásra való képesség stb.) mely tematikus szerepre jellemzők (Rissmann–Majid 2019). Így az egyes tematikus szerepek kategóriáinak léteznek tipikus és

atipikus elemei. A tipikus ágens szemantikai jegyei például: érző, élő, mozgásra képes, szándékos cselekvő, cselekvése kihat egy másik szereplőre stb. A tipikus patiens tipikus szemantikai jegyei: valami más kihat rá, nem önszántából szenved el az eseményt, állapotváltozáson megy át stb. (Dowty 1991).

Kersten és Billmann (1995) szerint az ige egy úgynevezett eseménykategória (event category), amely számos, hasonló módon megvalósuló eseményre alkalmazható. A vágás folyamata különböző módokon megy végbe, amikor egy favágó baltával fát hasogat, valamint amikor egy háziasszony karéjokra szeleteli a kenyeret. Mégis mindkét folyamat megjelölésére használhatjuk a *vág* igét, és a két használat az ige ugyanazon jelentésének tekinthető. A két folyamat közös jellemzője ugyanis, hogy egyaránt három szereplő jelenik meg bennük, és hogy ezen szereplők viszonya megközelítőleg azonos. Mindkét folyamatban van egy cselekvő ágens (favágó, háziasszony), aki tudatosan hajtja végre a cselekedetet. A mondatban alanyként jelenik meg, az alanyesetet pedig a viszonyrag hiánya (zéró viszonyrag) jelöli ki. A két eseményben van továbbá egy patiens, amelyre a cselekvés kihat, vagy irányul (fa, kenyér). A mondatban tárgyi mondatrészi szerepben áll, és a tárgyrag jelöli. Van továbbá egy instrumentum, amely a cselekvés eszköze (kés, balta). A mondatban *-val/-vel* rag jelöli ki az eszközhatározói szerepet: *a favágó baltával vág fát; a háziasszony késsel vág kenyeret.*

A többjelentésű igék esetében ugyanakkor elmondható, hogy ugyanahhoz a szóhoz két eltérő jelentésszerkezet tartozik. Különözhetnek egymástól annak tekintetében, hogy hány szereplőt jelölnek, és hogy ezen szereplők milyen viszonyban állnak egymással, azaz milyen tematikus szerepűek. A *vág* ige fent említett, 'szel, darabol' jelentésében a szereplők egy ágens, egy patiens és egy instrumentum voltak. Az 'ért' jelentés esetében ugyanakkor (például: *az öcsém vágja a fizikát*) a tematikus szereplő egy atipikus ágens (cselekvő) vagy atipikus experiens (tapasztaló): valaminek az értése ugyanis nem tudatos cselekvés, de tudatosan végrehajtott gondolati műveletek előzik meg. Másik szereplője pedig egy jellemzett (*fizikát*), amely a 'szel, darabol' jelentéssel ellentétben nem egy konkrét, fizikai kiterjedéssel rendelkező dolog, hanem egy elvont, gondolati fogalom. Az ágenst vagy az experienst a mondatban egy viszonyrag nélküli alany, míg a jellemzettet egy tárgyragos tárgy jelöli.

Elmondható tehát, hogy a többjelentésű igék esetében a vonzatok különbözhetnek jelentésükben, mert különbözik az általuk jelölt szereplők viszonya, és ezáltal különböző tematikus szerepekbe kategorizálhatók. Ez pedig a mondatban a vonzatok mondatrészi szerepében, illetve a mondatrészi szerepet kijelölő viszonyragokban mutatkozhat meg. A többjelentésű igék valamely jelentését egyértelműsítheti, hogy szerepel-e mellette valamely vonzata, vagy sem. A *valaki vág valamit valamivel* szerkezet például a *vág* ige 'hasít, szeletel' jelentése esetében reális, hiszen az 'ért' jelentésben az igének nincs *-val/-vel* ragos eszközhatározói vonzata.

A mondatfeldolgozás folyamata

A mondatfeldolgozás folyamata során elő kell hívni a szavakkal kapcsolatos információkat: hangzási tulajdonságait, más szavakkal való asszociációkat, az általuk betöltött tematikus szerepeket, elrendezésüket a mondatban, frázisokban való szerveződésüket és jelentésük egyéb aspektusait. Azonosítani kell, mely összetevő milyen szerepet tölt be a leírt eseményben, azaz a szereplők tematikus szerepeit. Az igék vonzatkerete megadja, hogy az esemény végbemeneteléhez mely szereplők szükségesek (Csépe et al. 2008). Kérdéses azonban, hogy a jelentés azonosítása alapszik-e a szintaktikai struktúrán, vagy fordítva. (Townsend et al. 2001) A mondatmegértés moduláris elméletei szerint a szerkezeti elemzést követi a szemantikai értelmezés. Az interaktív modellek szerint ellenben a szintaktikai és a szemantikai információ párhuzamosan dolgozódnak fel, amint ezen információk elérhetővé válnak (Navracsics–Sáry 2012). Friederici (2002) neurokognitív mondatfeldolgozási modelljében a kezdeti szintaktikai struktúra megformálódását (a szintaktikai szerkezet feldolgozását) követi a tematikus szerepek kijelölése, azaz a mondat által leírt esemény szereplői közti viszonyok azonosítása. A harmadik fázisban a kétféle információ integrálódik.

A mondat jelentésének azonosítását megelőzi a mondatot alkotó szavak jelentésének lehívása a mentális lexikonból, továbbá az ehhez kapcsolódó asszociatív folyamatok. Csak ezt követően azonosítjuk a szavak közötti szerkezeti összefüggéseket (Macher 2013). A mondatmegértés során a szavakat szószerkezetekké kapcsoljuk össze, a szerkezetekhez mondattani funkciót rendelünk, és ezen szerkezeteket szemantikailag is értelmezzük (Pléh 1984). Miután tematikus szerepeket rendelünk a mondat elemeihez, a szószerkezetet elhelyezzük a mondat egészében (Pléh 1998). A mondatfeldolgozás során a lexikális hozzáférés minden jelentést párhuzamosan elérhetővé tesz, és az ezekhez kapcsolódó tematikus szerepeket is. Csak az a jelentés marad aktív, amely az adott kontextusban helytálló, továbbá az ehhez kapcsolódó tematikus hálózatok. Ha egy tematikus szerep nem kapcsolható a szintaktikai szerkezethez, aktivitása megszűnik (Carlson–Tanenhaus 1988).

A mondatbeli funkciókra vonatkozó döntések meghozatalakor (azaz a tematikus szerepek kijelölésében) nagymértékben alapozunk az alaktanra: különösen a viszonyragokra vagy prepozíciókra (Caplan et al. 1994; Gósy 2005). Az agglutináló nyelvekben a mondatértelmezés legfontosabb meghatározója 3 éves kortól kezdve az esetrag. Szerepük a kor előrehaladtával nő (Pléh 1989). A mondatfeldolgozás során a magyar nyelv szintaktikai összefüggést biztosító elemei (így a viszonyragok is) pontosabban azonosíthatók, mint a mondatokat alkotó konkrét szavak (Gósy 1991).

Ugyanakkor a mondatrészek által betöltött tematikus szerepek pusztán az ige jelentésében is kódolva vannak. Naigles (1990) szerint a kisgyermek az igék jelentésének megtanulásához felhasználja a szintaxist. Később jelennek meg beszédükben, mint a főnevek, mert jelentésük összetett, szemantikusan magában foglalja a vonatkozó szituáció szereplőit és a szereplők viszonyait. Az elméleti szakirodalom felől megközelítve elmondható, hogy az ige jelentése szemantikus figurákat tartalmaz, amelyeket a mondatban a vonzatok dolgoznak ki (Tolcsvai Nagy 2015). Broca-afáziás (agrammatikus afáziás) betegek mellett, hogy a szintaktikai összefüggést biztosító toldalékok gyakran hiányoznak beszédükből, problémákba ütköznek az igék előhívásakor is, főként akkor, ha adott igét az

argumentumszerkezet nélkül, önmagában kell megnevezniük (Hoffmann 1999). Az ige jelentése tehát nagymértékben összekapcsolódik a tematikus szerepekről való tudással: amikor meghallunk egy igét, a tematikus szerepekről való tudás is elérhetővé válik (Jackendoff 1987).

Kutatási cél és hipotézisek

A kutatási cél annak a vizsgálata, hogy a fenti, elméleti szakirodalmakkal alátámasztott összefüggésrendszer miként valósul meg a nyelvhasználatban. Az ige jelentése előhívja-e a vonzatok bizonyos szemantikai jegyeit? Bizonyos mondatrészi szerepű vonzatok megléte vagy hiánya a nyelvhasználatban is egyértelműsíti-e a többjelentésű igék valamely jelentését? Hogyan használható a vonzatosság kérdésköre az oktatásban?

A vizsgálatban a következő hipotézisek fogalmazódnak meg:

- az értelmetlen szavak viszonyragszerű morfémaját az adatközlők viszonyragként értelmezik;
- az ige jelentése a nyelvhasználatban is meghatározza vonzatainak jelentését, azaz előhív bizonyos szemantikai jegyeket;
- a többjelentésű igék jelentését valóban egyértelműsíti bizonyos mondatrészi szerepű szavainak megléte vagy hiánya;
- a fenti hipotézisek igazolódnak a 16–18 éves adatközlők és a 20–30 éves adatközlők esetében is.

Módszer

A vizsgálatban 60 adatközlő töltött ki egy online feladatlapot. 40 adatközlő 20 és 30 év közötti volt (20 nő és 20 férfi), 20 adatközlő pedig 16–18 éves (12 nő és 8 férfi). Mindannyian magyar anyanyelvűek, a 16–18 évesek középiskolai vagy gimnáziumi tanulók, míg a 20–30 éves adatközlők legalább középfokú végzettséggel rendelkeztek. Tanulási és nyelvfejlődési zavar nem állt fenn az esetükben.

A feladatlap összesen 30 mondatból állt. A mondatok egy igét, valamint egy, két vagy három értelmetlen szót tartalmaztak: alanyi pozícióban álló értelmetlen szó (például *benengula*, *csori*); tárgyragalakú végződéssel rendelkező értelmetlen szó (például *feregőt*, *pancsikot*); *-nak/-nek* végződésű értelmetlen szó (például *zarátnéknak*, *széngének*).

A 30 mondat közül 12 mondat olyan többjelentésű igét tartalmazott, amelyeknek jelentését a tárgyi vagy egy *-nak/-nek* ragos vonzat egyértelműsítette. A 12 mondat összesen 5 igehez tartozott (a tesztben kevert sorrendben szerepeltek):

A benengula készül.

A csori regeznek készül.

A vorgó tanul.

A piszkó pánilkót tanul.

A pocska fermegnek tanul.

A zsegecse pébacit tart.

A fokla pircnek tartja a párgót.

A vunka a pálkónak szorít.

A póság feregőt szorít a széngének.

A szereg formatát számít.

A vakolc pámulának számít.

A pokor vembegit számít a zanerácnak.

Az adatközlők feladata értelmes mondatok alkotása volt azáltal, hogy az értelmetlen szavakat értelmes szavakra cserélték. A feladtleírás nem tartalmazta, hogy a viszonyragalakú végződéseket szükségszerűen viszonyragként kellene értelmezniük.

Jelen tanulmány a 12, többjelentésű igét tartalmazó mondat előhívását vizsgálta, valamint összevetette a különböző vonzatstruktúrákat ugyanazon igék esetében. Az elemzés egyfelől azt vizsgálta, hogy a szavak viszonyragalakú végződéseit milyen arányban cserélték fel viszonyragokra az adatközlők anélkül, hogy hozzátoldottak volna viszonyragot az alanyi mondatrészhez, vagy a viszonyragalakú végződést elvették volna a többi mondatrészből. Azon mondatok esetében, ahol minden mondatrészt a végződése és pozíciója által megjelölt mondatrészi szerepben értelmeztek, azt volt a kérdés, hogy ugyanazon ige, ám különböző vonzatstruktúra mellett különböztek-e a létrehozott mondatok mondatrészei bizonyos szemantikai jegyek tekintetében.

Az adatok összesítésekor minden mondat külön számított, így a terjedelmi korlátok miatt jelen tanulmány nem közli a további 18, egyjelentésű igés mondat eredményeit (amelyek a poliszémia szempontjából nem vizsgálhatók).

Eredmények

A mondatok mondatrészi szerepeinek az értelmezése

Az összes mondat 92%-ának az esetében az adatközlők a létrehozott mondatokban megőrizték az eredeti mondatok szavainak viszonyragjait, az alanyi pozícióban álló, viszonyragalakú végződéssel nem rendelkező mondatrészt pedig a mondat alanyaként értelmezték. Például: *A pokor vembegit számít a zanerácnak* – *A festékterhelés rengeteget számít a papírnak*. Az összes mondat 8%-ában az összes vagy valamelyik mondatrészt más mondatrészi szerepben értelmeztek, mint ahogy a végződések kijelölték. Például: *A bokor nyughelynek számít a zarándoknak*.

A 16–18 éves korosztály tagjai a mondatok 94%-ában, a 20–30 éves korosztály tagjai pedig a mondatok 92%-ában cserélték fel a viszonyragalakú végződéseket adott viszonyragokra.

A mondatrészek jellemző szemantikai jegyei

A következők rész áttekinti a megalkotott mondatok szemantikai jellegzetességeit, és megvizsgálja, hogy mely szemantikai jellegzetességek milyen gyakorisággal fordultak elő ugyanazon ige különböző jelentéseinek az esetében. A százalékos értékek az összes mondat azon 92%-ához viszonyítottak, amelyekben az értelmetlen szavak viszonyragalakú végződéseit az adatközlők az adott viszonyragokra cserélték fel.

A készül ige

1. táblázat

A készül ige vonzatainak jellemző szemantikai jegyei

		A benengula készül	A csori regeznek készül
		<i>benengula</i>	<i>csori</i>
Alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrész	Élőlény	1,6%	76%
	Ember	1,6%	74%
	Készíthető dolog	93%	21%
	Étel, ital	81%	24%
	Magát készíti (készülődik)	7%	76%
-nak/-nek ragos szó		–	<i>regeznek</i>
	Foglalkozásnév	–	76%
	Az alany későbbi, lehetséges állapota	–	79%

A *készül* ige esetében, amikor a mondatban nem szerepelt a *-nak/-nek* ragos vonzat, az alany (*benengula*) legnagyobb arányban valaki által készíthető dolgot (93%), elsődlegesen ételt vagy italt (81%) jelölt. Például: *A sütemény készül.* Ez nem volt jellemző akkor, amikor *-nak/-nek* ragos vonzat szerepelt mellette. A *csori* szót ehelyett 'ember (vagy embercsoport)' jelentésű főnevekkel cserélték fel (76%). A *regeznek* szót pedig legnagyobb arányban foglalkozásnévvel (71%). Például: *A fiú katonának készül.*

A *benengula készül* mondat esetében a tizenéves adatközlők 84%-ban cserélték fel a *benengula* szót olyan szóval, amely az ige által jelölt folyamat eredménye lehet. A 20–30 éves adatközlőknél ez az érték 98%. A 16–18 éves adatközlők esetében 68%-ban, a 20 és 30 év közötti adatközlők esetében pedig 88%-ban jelölt a *benengula* ételt vagy italt. Az 1. táblázat további értékei közti különbség 5% alatti volt

a két életkori csoportnál. A *csori regeznek készül* mondatban a 16–18 éves adatközlők 85%-ban cserélték fel a *regeznek* szót foglalkozásnévvel, míg a 20 és 30 év közötti adatközlők 71%-ban. A többi esetben 10% alatti különbség mutatkozott a két életkori csoport között.

A *tanul* ige

2. táblázat

A *tanul* ige vonzatainak jellemző szemantikai jegyei

		A vorgó tanul	A piszkó pánilkót tanul	A pocska fermegnek tanul
Alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrész		vorgó	piszkó	pocska
	Élőlény	100%	100%	100%
	Ember	98%	100%	98%
	Oktatási intézmény tanulója	52%	39%	27%
	Fiú, lány, gyerek vagy szinonimái	37%	44%	40%
Tárgyragos mondatrész		–	pánilkót	–
	Tantárgy, tudományterület	–	85%	–
	Az alany későbbi lehetséges állapota	–	11%	–
-nak/-nek ragos mondatrész		–	–	fermegnek
	Foglalkozásnév	–	–	92%
	Az alany későbbi, lehetséges állapota	–	–	100%

A *tanul* ige mellett az alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrészt mindhárom mondatban csaknem 100%-ban 'ember' jelentésű főnevekkel cserélték fel. Mindhárom mondatra jellemző volt továbbá, hogy az esetek minimum 67%-ában 'oktatási intézmény tanulója' (*diák, hallgató, tanuló* stb.) vagy 'gyermek' (*gyerek, gyermek, fiú, lány* stb.) jelentésű szót írtak helyette. A tárgyragos mondatrészt tartalmazó mondat tárgyát 85%-ban 'tantárgy, tudományterület' jelentésű főnévre cserélték fel, amely nem jelölhette az alany későbbi, lehetséges állapotát. Például: *A lány irodalmat tanul. A pocska fermegnek tanul -nak/-nek* ragos szavát ugyanakkor jellemzően nem tudományterületet jelentő szavakkal, hanem foglalkozásnevekkel helyettesítették. Ez potenciálisan jelölhette az alany (ember) későbbi állapotát. Például: *A fiú pilótának tanul.*

A vörgő tanul, valamint *A pocska fermegnek tanul* mondatok esetében a táblázat szempontjainak összevetésekor nem volt 10%-nál nagyobb különbség a két életkori csoport megoldásai között.

A piszkó pánilkót tanul mondat *piszkó* szavát a 16–18 éves adatközlők 47%-ban cserélték fel a 'valamely oktatási intézmény tanulója' jelentésű szóra. A 20 és 30 év közötti adatközlőknél ez az érték 34%. *A pánilkót* szó a 16–18 év közötti adatközlők esetében 74%-ban jelölte tantárgy vagy tudományterület nevét, a 20 és 30 év közötti adatközlők esetében pedig 91%-ban. A 2. táblázat többi oszlopában nem mutatkozott 10%-nál nagyobb különbség a két életkori csoport közt.

A tart ige

3. táblázat

A tart ige vonzatainak jellemző szemantikai jegyei

		<i>A zsegecse pébacit tart</i>	<i>A fokla pircnek tartja a párgót</i>
Alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrész		<i>zsegecse</i>	<i>fokla</i>
	Élőlény	96%	100%
	Ember	96%	83%
Tárgyragos mondatrész		<i>pébacit</i>	<i>párgót</i>
	Élőlény	47%	64%
	Háziállat, haszonállat	40%	5%
	Esemény, alkalom	37%	0%
-nak/-nek ragos mondatrész		–	<i>pircnek</i>
	Tárgy lehetséges funkciója, főnév	–	17%
	Tárgy lehetséges tulajdonsága, melléknév	–	69%

A tart igés mondatok alanyi pozícióban álló szavát mindkét mondatban több mint 80%-ban cserélték fel 'ember' jelentésű főnevekre. A tárgyragos mondatrészt ugyanakkor nagyobb arányban helyettesítették 'háziállat, haszonállat' jelentésű szóval *A zsegecse pébacit tart* mondatban (40%), mint *A fokla pircnek tartja a párgót* mondatban (5%). Például: *A lakó kutyát tart*. A második mondatban továbbá egyáltalán nem cserélték fel eseményt, alkalmat jelentő főnévvel, míg az elsőben ez 37%-ban fordult elő. Például: *A pap misét tart*. *A fokla pircnek tartja a párgót* mondatban ugyanakkor az esetek 86%-ában lehetett valamilyen jelentésbeli összefüggést találni a tárgyragos és a *-nak/-nek* ragos mondatrész között. *A -nak/-nek* ragos mondatrész 17%-ban a tárgy lehetséges funkcióját jelölő főnév volt. Például: *A kutya*

barátnak tartja az embert; 69%-ban pedig a tárgyi mondatrész tulajdonságát jelölte. Például: *A diák könnyűnek tartja a tesztet*.

A zsegecse pëbacit tart mondatban a 16 és 18 év közötti adatközlők a *pëbacit* szót 58%-ban cserélték fel 'élőlény' jelentésű, 53%-ban 'háziállat, haszonállat' jelentésű szóra. A 20 és 30 év közötti adatközlők esetében ezek az értékek 42% és 34% voltak. A 16–18 év közötti adatközlők 26%-ban helyettesítették a *pëbacit* szót 'esemény, alkalom' jelentésű szóval, míg a 20 és 30 év közötti adatközlők 42%-ban.

A fokla pircnek tartja a párgót mondat *fokla* szavát a 16–18 év közötti adatközlők 95%-ban, a felnőtt adatközlők pedig 76%-ban cserélték fel 'ember' jelentésű szóra. A *párgót* szót a tizenéves adatközlők 75%-ban, a huszonéves adatközlők pedig 58%-ban helyettesítették 'élőlény' jelentésű szóval. A *pircnek* szó a tizenéves adatközlők megoldásaiban 80%-ban jelölhette a *párgót* szó lehetséges tulajdonságát (melléknév), a huszonéves adatközlők megoldásaiban pedig 63%-ban. A *pircnek* szó a tizenéves adatközlők megoldásaiban 5%-ban jelölhette a *párgót* szó lehetséges funkcióját (főnév), a huszonéves adatközlők megoldásaiban pedig 23,6%-ban.

A szorít ige

4. táblázat

A szorít ige vonzatainak jellemző szemantikai jegyei

		A vunka a palkónak szorít	A pösik feregőt szorít a széngének
Alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrész		vunka	pösik
	Élőlény	94%	100%
	Ember	89%	100%
	Szurkoló vagy szinonimája	19%	0%
Tárgyragos mondatrész		–	feregőt
	Fegyver	–	39%
	A kést szó	–	28%
	A helyet szó	–	35%
-nak/-nek ragos mondatrész		palkónak	széngének
	Élőlény	91%	56%
	Ember	89%	52%
	Sportoló vagy sportcsapat	44%	0%

	Testrész	0%	37%
	A <i>nyak</i> szó vagy szinonimája	0%	28%
	A <i>fal</i> szó	9%	6%

A *szorít* igés mondatokban az adatközlők a legtöbbször 'ember' jelentésű főnevekkel cserélték fel az alanyi pozícióban álló, viszonyrag nélküli szavakat. A *vunka a pálkónak szorít* mondatban ebből 19%-ban a *szurkoló* főnév vagy szinonimája szerepelt (például *drukkoló, drukker*). A *pálkónak* szót továbbá 44%-ban cserélték fel 'sportoló' vagy 'sportcsapat' jelentésű főnevekre. Ez a két érték A *pósik feregőt szorít a széngének* mondat *pósik* és *széngének* szavánál egyaránt 0%. A *pósik* szót inkább 'élőlény' (56%) vagy 'testrész' (37%) jelentésű szavakkal helyettesítették. A *feregőt* szót az esetek 74%-ában vagy 'fegyver' jelentésű szóra (például *kést, pisztolyt*), vagy a *helyet* szóra cserélték fel. Például: A *rabló fegyvert szorít a halántékának*; A *gyerek helyet szorít a néninek*.

A tizenéves adatközlők 56%-ban cserélték fel 'sportoló, sportcsapat' jelentésű szavakra a *pálkónak* szót. Ez az érték a huszonéves adatközlők esetében 39%.

A tizenéves adatközlők a *feregőt* szót 21%-ban, a huszonéves adatközlők 43%-ban cserélték fel a *helyet* szóra. A *széngének* szót a tizenéves adatközlők 42%-ban helyettesítették 'élőlény' (mindannyiszor 'ember') jelentésű szóval, 47%-ban pedig 'testrész' jelentésű szóval. A huszonéves adatközlők 63%-ban 'élőlény', 57%-ban 'ember', 31%-ban pedig 'testrész' jelentésű szót használtak a *széngének* szó helyett. A 4. táblázat többi szempontja szerint nem volt 10%-nál nagyobb különbség a két életkori csoport között.

A számít ige

5. táblázat

A számít ige vonzatainak jellemző szemantikai jegyei

		<i>A szereg formatát számít</i>	<i>A vakolc pámulának számít</i>	<i>A pokor vembegit számít a zanerácnak</i>
Alanyi pozíciójú, viszonyrag nélküli mondatrész		<i>szereg</i>	<i>vakolc</i>	<i>pokor</i>
	Élőlény	86%	55%	67%
	Ember	78%	10%	67%
	Oktatási intézmény tanulója vagy oktatója	28%	0%	9%
Tárgyragos mondatrész		<i>formatát</i>	–	<i>vembegit</i>
	Matematikai művelet hajtható végre rajta, vagy annak eredménye lehet	72%	–	48%
	Mennyiség jelentésű melléknév (például sokat)	20%	–	42%
-nak/-nek ragos névszó		–	<i>pámulának</i>	<i>zanerácnak</i>
	Élőlény	–	43%	100%
	Ember	–	7%	92%
	Az alany tulajdonsága (melléknév)	–	16%	0%
	Halmaz, amelybe az alany által jelölt dolog tartozhat	–	74%	7%

A szereg formatát számít és *A pokor vembegit számít a zanerácnak* mondatok alanyai jellemzően élőlényt, embert jelöltek. *A szereg formatát számít* mondatban ez a válaszok több mint egynegyedében 'oktatási intézmény tanulója vagy oktatója' jelentésű szó volt. Mindkét mondat tárgyát jellemzően két kategóriába lehetett sorolni: 'matematikai művelet tárgya vagy eredménye' (elvont főnév), illetve mennyiségjelentésű melléknév. Például: *A könyvelő kamatot számít*; *A kedvesség sokat számít az embereknek*. *A vakolc pámulának számít* mondat eltérést mutatott ettől a kettőtől annak tekintetében, hogy alanya ritkábban volt ember (10%). Ugyanakkor az esetek 90%-ában lehetett szemantikai összefüggést találni a *vakolc* és a *pámulának* szavak között (*pámulának* vagy 'vakolc tulajdonsága', vagy 'vakolc felettes kategóriája' volt). Például: *A vérbosszú büntetendőnek számít*; *a heroin drognak számít*.

A *szereg* szót a tizenéves adatközlők 68%-ban cserélték fel 'élőlény' (mindannyiszor 'ember') jelentésű szóra. A huszonéves adatközlők 97%-ban 'élőlény', 84%-ban pedig 'ember' jelentésű szót használtak. A *formatát* szót a tizenéves adatközlők 63%-ban helyettesítették olyan kifejezéssel, amelyen matematikai művelet hajtható végre. A huszonéves adatközlők esetében ez az érték 77%-nak adódott.

A vakolc pámulának számít mondat *pámulának* szavát a tizenéves adatközlők 30%-ban, a huszonéves adatközlők 50%-ban cserélték fel 'élőlény' jelentésű szóra.

A *pokor* szó a tizenéves adatközlőknél 50%-ban jelentett élőlényt (mindannyiszor embert). A huszonéves adatközlőknél ez az érték 73% volt. A *vembegit* szót a tizenéves adatközlők 33%-ban olyan kifejezésekre cserélték, amelyekben matematikai művelet hajtható végre, vagy annak eredményei lehetnek, 50%-ban pedig mennyiségjelentésű melléknéveket írtak. A huszonéves adatközlőknél ezek az értékek 55% és 39% voltak. A *zanerácnak* a tizenéves adatközlőknél 83%-ban a huszonéveseknél pedig 97%-ban jelölt emberi lényt.

Következtetések és pedagógiai vonatkozások

A kutatás a többjelentésű igés mondatok értelmezését vizsgálta, és összesen 5 igéhez tartozó 12 megalkotott mondat variációit elemezte. Megállapítható, hogy az adatközlők a viszonyragalakú végződések nagy arányban értelmezik viszonyragként, ha a hozzájuk tartozó igének lehetséges az adott viszonyraggal ellátott bővítménye.

Azon igék elemzésekor, amelyeknél az összes viszonyragalakú végződést viszonyragként értelmezték az adatközlők, elmondható, hogy az ige jelentése meghatározta a bővítmények jelentését. Különböző igék mellett ugyanazon mondatrészek különböző szemantikai kategóriákba sorolódtak. Az alanyi mondatrész a cselekvő igék mellett jellemzően élőlény volt, és gyakran 'ember' jelentésű (az adatközlők kizárólag mozgásra képes állatokat és embereket használtak a táblázatok 'élőlény' kategóriáin belül). Ezek tehát a mondat cselekvő ágenseként értelmezhetők. Az egyetlen mediális igés mondatban (*A benengula készül*) viszont jellemzően készíthető, élettelen dolgokat (mindig konkrét főneveket) és gyakran ételeket használtak alanyként (1. táblázat).

A tárgyragos szavakat jellemzően kevésbé egyértelműen lehetett besorolni valamelyik tematikus szerepbe. *A zsegecse pébacit tart* és *A póság feregőt szorít a széngének* mondatokban többnyire konkrét főnevek voltak, amelyekre kihat az ige által jelölt cselekvés, amelyet akaratlanul szenvednek el. A *patiens* szerepe áll közel hozzájuk. Elvont főnevekkel cserélték fel a tárgyi mondatrészeket a következő mondatokban: *A piszkó pánilkót tanul; A szereg formatát számít; A pokor vembegit számít a zanerácnak; A fokla pircnek tartja a párgót*. Ezekben leginkább a jellemzett tematikus szerepébe voltak besorolhatók, mert semmilyen állapotváltozást nem szenvedtek el a folyamatban.

A *-nak/-nek* rag különböző szerepeket jelölhetett. Nagy arányban cserélték fel 'élőlény' jelentésű szóra a következő mondatokban: *A vunka a pálkónak szorít; A póság feregőt szorít a széngének; A pokor vembegit számít a zanerácnak*. Ezekben lehetett a cselekvés kedvezményezettje. Állapotot, társadalmi szerepet jelölt a következő mondatokban: *A csori regeznek készül; A pocska fermegnek tanul. A póság feregőt szorít a széngének* mondatban gyakran helyettesítették testrészt jelentő vagy a *fal* szóval. Itt általában a *-nak/-nek* ragot a *-hoz/-hez/-höz* raggal cserélték fel, így a *-nak/-nek* ragos mondattal szinonim mondat jött létre, amely leginkább helyet jelölhetett (tematikus szerep: lokális). Csupán két mondat esetében cserélték fel melléknevekkel: *A fokla pircnek tartja a párgót; A vakolc pámulának számít*. Ha nem melléknevekkel, akkor olyan főnévvel helyettesítették, amely a tárgyragos mondatrész felettes kategóriája volt. Összességében tehát megállapítható, hogy az ige jelentése meghatározta, hogy milyen jelentésű mondatrészt használtak.

Az ige jelentése ugyanakkor nem csupán a tematikus szerepet határozta meg, de alkalmanként pontosabban be is határolta a mondatrészek jelentését. Az alanyi mondatrész a *tanul* ige mellett (2. táblázat) nagy arányban volt 'tanuló' vagy 'gyerek' jelentésű.

Egyazon ige különböző jelentéseiben is bizonyos bővítmények jellemzően különböző szemantikai kategóriákba voltak sorolhatók. Az alanyi mondatrész esetében ez leginkább a *készül* igés mondatoknál mutatkozott meg (2. táblázat). A tárgyragos mondatrész esetében a *tart* igés mondatoknál (3. táblázat), a *-nak/-nek* ragos mondatrész esetében pedig a *szorít* (4. táblázat) és a *számít* igés (5. táblázat) mondatoknál. Tehát megállapítható, hogy a vonzatok formai jegyei (viszonyragjai) egyértelműsítették a többjelentésű ige valamelyik jelentését, valamint az is, hogy az ige jelentése meghatározta a vonzatok jelentését.

A fenti megállapítások igazak mindkét életkori csoportra. A két életkori csoport között nem mutatkoztak olyan szélsőségesen eltérő eredmények, amelyek arra utaltak volna, hogy a mondatrészeket különböző tematikus szerepűnek értelmezik.

Az eredmények hasznosíthatók lehetnek a közoktatásban is, elsősorban a középiskolai magyar nyelvi órákon. Akár olyan, funkcionális nyelvszemléletű feladatok kidolgozásához, amelyek rávilágítanak az ige és vonzatai közti szemantikai összefüggésekre. Az álszavas mondatokat tartalmazó feladatok megmutathatják, hogy a nyelvi formát a tárgyi vagy elvont valóság határozza meg: a viszonyragokat és az általuk jelölt mondatrészi szerepeket például a valóságbeli dolgok egymáshoz való viszonya. Szintén érzékeltethető, hogy ez a viszonyrendszer az ige jelentésében kódolva van.

Az álszavas mondatok azért lehetnek kiválóan alkalmasak a fent leírtak oktatására, mert tartalmazzák a mondatrészi szerepeket kijelölő viszonyragokat, míg a mondat értelmesítésével a tanulók maguk látják el a szavakat a tematikus szerepeket meghatározó szemantikai jegyekkel. A feladattípus tanórai megoldása során például a következő kérdéseket érdemes feltenni: Miért 'élőlény' jelentésű szóra cserélték fel az alanyt a *tanul* szó mellett? Mi az összefüggés a mondat valamely két szava közt? Mit jelent a *-nak/-nek* viszonyrag a *gyümölcsnek számít* és a *barátjának ad* szerkezetekben? Milyen más igékre cserélnétek fel a *számít* igét? (Például: *minősül*.). A vonzatosság ilyen módszerű oktatásával a mondatot egy olyan, a valóságot leíró rendszerként láttathatjuk, amelynek elemei kölcsönösen meghatározzák egymást.

Ezáltal fejleszthető a grammatikai tudatosság, amely meghatározó többek közt az idegen nyelv elsajátításában és a szövegértési készségben (Antalné Szabó 1995; Laczkó 2008). Különösen a szintaktikai tudatosság fejlesztése esetében alkalmazható. A szintaktikai tudatosság az a képesség, amellyel tudatosan manipulálhatjuk a mondatok szintaktikai felépítését (például szórendjét) a grammatikai szabályok szerint. Kutatások igazolják a szintaktikai tudatosság szerepét az olvasási készségben (Muter et al. 2004; Goux–Gombert 1999). A grammatikai struktúrára való reflektálással és a mondat szerkezet manipulációjával átláthatóbbá válik a szintaxis és a jelentés közti összefüggés (Demont–Gombert 1996). A feladattípus továbbá hasznos lehet a morfológiai tudatosság fejlesztésére is. A viszonyragok jelentésének érzékeltetésével a szegmentálási képesség alakítható: a tanulók megtanulják elkülöníteni a szót és a viszonyrag jelentését, és átlátják a kettő közti összefüggést. Ez szintén meghatározó lehet az olvasási és a szövegértési feladatokban (Török–Hódi 2015).

Irodalom

- Antalné Szabó Ágnes 1995. A szöveg szemléletű grammatikatanításról. *Magyar Nyelvőr* 34–44.
- Caplan, David – Hildebrandt, Nancy – Waters, Gloria S. 1994. Interaction of verb selectional restrictions, noun animacy and syntactic form in sentence processing. *Language and Cognitive Process* 9: 549–585.
- Carlson, Greg N. – Tanenhaus, Michael K. 1988. Thematic roles and language comprehension. In: Wilkins, Wendy (ed.) *Thematic Relations*. Academic Press. New York. 263–288.
- Csépe Valéria – Győri Miklós – Ragó Anett 2008. Mondatfeldolgozás. In: Csépe Valéria – Győri Miklós – Ragó Anett (szerk.) *Általános pszichológia 3. Nyelv, tudat, gondolkodás*. Osiris. Budapest. 72–85.
- Demont, Elisabeth – Gombert, Jean Emile 1996. Phonological awareness as a predictor of decoding skills and syntactic awareness as a predictor of comprehension skills. *British Journal of Educational Psychology* 66: 315–332.
- Dowty, David 1991. Thematic proto-roles and argument selection. *Language* 67: 547–619.
- Friederici, Angela D. 2002. Towards a neural basis of auditory sentence processing. *Trends in Cognitive Sciences* 6: 78–84.

- Goux, Christine – Gombert, Jean Emile 1999. Implicit and explicit syntactical knowledge and reading in pre-adolescents. *British Journal of Developmental Psychology* 17: 169–188.
- Gósy Mária 1991. Szavak és mondatok megértésének kérdéseiről. *Magyar Nyelv* 151–162.
- Gósy Mária 2005. *Pszicholingvisztika*. Osiris Kiadó. Budapest.
- H. Molnár Ilona 1969. Az igei csoport különös tekintettel a vonzatokra. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* VI: 231–272.
- H. Molnár Ilona 1973. A vonzat problémái és a nyelv közlési funkciója. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* IX: 123–146.
- Hoffmann Ildikó 1999. A mentális lexikon reprezentációja ép és Broca-afáziás betegeknél. *Beszédkutatás '99*: 113–124.
- Jackendoff, Ray 1987. The status of the thematic relations in linguistic theory. *Linguistic Inquiry* 18: 369–411.
- Károly Sándor 1963. Tesnière szintaxisa és a szintaxis néhány kérdése. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* I: 161–186.
- Kersten, Alan W. – Billmann, Dorrit 1995. The roles of motions and moving parts in noun and verb meanings. In: *Proceedings of the Seventeenth Annual Conference of the Cognitive Science Society*. Lawrence Erlbaum Associates Inc. Hillsdale, NJ. 498–503.
- Keszler Borbála 2000. A szintagmák. In: Keszler Borbála (szerk.) *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 351–370.
- Komlósy András 2015. Régensék és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.) *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan*. Akadémiai Kiadó. Budapest. 299–527.
- Laczkó Mária 2008. Anyanyelvi szövegértés és grammatikai tudás. *Új Pedagógiai Szemle* 58: 12–23.
- Lengyel Klára 2000. Az állítmány. In: Keszler Borbála (szerk.) *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 399–409.
- Macher Mónika 2013. *Beszédpercepció és szóaktiválási folyamatok elemzése tanulásban akadályozott gyermekeknél*. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest.
- McRae, Ken – Ferretti, Todd R. – Amyote, Liane 1997. Thematic roles as verb-specific concepts. *Language and Cognitive Processes* 12: 137–176.
- Muter, Valerie – Hulme, Charles – Snowling, Margaret J. – Stevenson, Jim 2004. Phonemes, rimes and language skills as foundations of early reading development. Evidence from longitudinal study. *Development Psychology* 40: 663–681.
- Naigles, Letitia 1990. Children Use Syntax to learn verb meanings. *Journal of child language* 17: 357–374.
- Navracsics Judit – Sárly Gyula 2012. Magyar–angol kétnyelvűek írott nyelvi mondatfeldolgozási sajátosságai – a nemek tükrében. In: Markó Alexandra (szerk.) *Beszédtudomány. Az anyanyelv elsajátításától a zöngeskedési időig*. ELTE BTK. Budapest. 192–208.
- Pléh Csaba 1984. A megértés. In: Büky Béla – Egyed András – Pléh Csaba (szerk.) *Nyelvi képességek – fogalomkincs – megértés*. Tankönyvkiadó. Budapest. 152–223.

- Pléh Csaba 1989. A mondatmegértés és a nyelvi szerkezet összefüggése a magyarban. A magyar nyelv néhány pszicholingvisztikailag érdekes jellemzője. In: Honti László – Sz. Bakró-Nagy Marianne (szerk.) *Nyelvtudományi Közlemények* 90: 1–46.
- Pléh Csaba 1998. *A mondatmegértés a magyar nyelvben*. Osiris Kiadó. Budapest.
- Rissmann, Lilia – Majid, Asifa 2019. Thematic roles: Core knowledge or linguistic construct? *Psychonomic Bulletin & Review* 26: 1–20.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2015. *Az ige a magyar nyelvben. Funkcionális elemzés*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Townsend, David J. – Carrithers, Caroline – Bever, Thomas G. 2001. Familiar handedness and access to words, meaning, and syntax during sentence comprehension. *Brain and language* 78: 308–331.
- Török Tímea – Hódi Ágnes 2015. A morfológiai tudatosság fejlődése, mérési lehetőségei és az olvasás-szövegértéssel való kapcsolata. *Anyanyelv-pedagógia* 1. <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=551> (2020. november 23.)

Pankovics, Gergő

The mutual determination of verbs and their arguments in language use

According to theoretical literature, the meaning of verbs determines the role of their arguments in the sentence. Arguments however, clarify which meaning of the verbs with multiple meanings need to be understood. This study presents the results of an online test which show what semantic features of the arguments are determined by verbs and what thematic role this makes the argument suitable for. It also highlights the semantic differences between the arguments of verbs with multiple meanings. Results of the investigation prove that the meaning of verbs determines the meaning of their arguments also in language use and the arguments clarify which meaning of the verbs with multiple meanings is present in the sentence. The study discusses pedagogical aspects, and it also promotes the teaching of the meaning of verbs, argument structure as well as the relationship between material and abstract reality at school.

Kulcsszók: vonzat, igejelentés, mondatfeldolgozás, nyelvtanoktatás

Keywords: argument, meaning of verbs, sentence processing, teaching grammar

---

Az írás szerzőjéről

Pankovics Gergő

doktori hallgató
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola, Budapest

pankovics.gergo[kukac]gmail.com